

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

СРБИ У РУМУНИЈИ

САДАШЊЕ СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ

СРБИ У РУМУНИЈИ – САДАШЊЕ СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ

СРБИ У РУМУНИЈИ
– САДАШЊЕ СТАЊЕ
И ПЕРСПЕКТИВЕ

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

SCIENTIFIC CONFERENCES

Book CXCVI

DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

Book 47

SERBS IN ROMANIA
– CURRENT SITUATION
AND PERSPECTIVES

PROCEEDINGS OF THE ROUND TABLE
HELD ON DECEMBER 6, 2019

Accepted for publication at the 4th Session of the Department of Social Sciences, held on December 2, 2020, after being reviewed by Academicians *Tibor Várady*, corresponding members *Alpár Losoncz* and *Jelena Jovanović*, Professors *Dragoljub B. Đorđević*, *Radivoje Mladenović* and *Dragana Radovanović*, *Mirjana Bojanić Ćirković*, PhD, *Mladena Prelić*, PhD, *Mirjana Pavlović*, PhD and *Marta Stojić Mitrović*, PhD

Editors

Academician TIBOR VÁRADY
MIHAJ N. RADAN, PhD

BELGRADE 2021

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига СХСVI

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

Књига 47

СРБИ У РУМУНИЈИ
– САДАШЊЕ СТАЊЕ
И ПЕРСПЕКТИВЕ

ЗБОРНИК РАДОВА СА ОКРУГЛОГ СТОЛА
ОДРЖАНОГ 6. ДЕЦЕМБРА 2019.

Примљено на IV скупу Одељења друштвених наука, 2. децембра 2020. године, на основу рецензија академика *Тибора Варадија*, дописних чланова *Алџара Лошонца* и *Јелене Јовановић*, професора *Драјољуба Б. Ђорђевића*, *Радивоја Младеновића*, *Драјане Радовановић*, доц. др *Мирјане Бојанић Ђирковић*, др *Младене Прелић*, др *Мирјане Павловић* и др *Марше Стојић Мићковић*

Уредници

академик ТИБОР ВАРАДИ
проф. др МИХАЈ Н. РАДАН

БЕОГРАД 2021

Издаје
Српска академија наука и уметности
Кнеза Михаила 35, Београд

Лектура
Тања Рончевић

Коректура
Рајка Павловић

Технички уредник
Никола Стевановић

Штампа
ЈП *Службени гласник*

Тираж 300 примерака

ISBN 978-86-7025-903-4

САДРЖАЈ

<i>Предговор</i> – Михај Н. Радан	7
Огњан Крстић, <i>Положај српској народа у Румунији</i>	11
Ognjan Krstić, <i>Position of the Serbian people in Romania</i>	18
Михај Н. Радан, <i>Центар за научна истраживања културе Срба у Румунији (ЦНИКРС) – циљеви, пројекти, досадашњи резултати, перспективе</i>	19
Mihai N. Radan, <i>Centre de recherches scientifiques sur la Culture Serbe en Roumanie – objectifs, projets, résultats obtenus et perspectives du Centre</i>	35
Биљана Сикимић, <i>Етнолингвистички и антрополошколингвистички аспекти истраживања Срба у Румунији – искуства теренској рада</i>	51
Biljana Sikimić, <i>Ethnolinguistics, linguistic anthropology and fieldwork experiences in the research of Serbian language and traditional culture in Romania</i>	66
Горан М. Максимовић, <i>О неким облицима образовне, културне и научне сарадње српске мањине и српских мањина и дијаспоре – на примјеру узајамних веза Ниша и Тимишвара</i>	67
Goran M. Maksimović, <i>About forms of educational, cultural and scientific cooperation of mainstream and diaspora – on the example of mutual relation between Niš and Timisoara</i>	78
Октавија Неделку, <i>Место српске књижевности у Румунији у оквиру мајичне књижевности</i>	81
Octavia Nedelcu, <i>The place of the Serbian literature in Romania within the literature of the country of origin</i>	92

Снежана Гудурић, <i>Српско-румунски језички, културни и историјски контакти кроз њризм у пројекта МПНТР РС „Језици и културе у времену и простору“</i>	93
Snežana Gudurić, <i>Les contacts linguistiques, culturels et historiques Serbo-Roumains dans le cadre du Projet “Langues et cultures dans le temps et l’espace”</i>	107
Саша Јашин, <i>Срби у Румунији – историјски пресек</i>	109
Saša Jašin, <i>Serbs in Romania – a historical overview.</i>	139
Дејан Попов, Стеван Бугарски, <i>(С)џоменичко наслеђе Срба у Румунији</i>	141
Dejan Popov, Stevan Bugarski, <i>The memorial legacy of the Serbs in Romania</i>	155
Јулијана Галеш, <i>Школа и заједница – студија случаја: Теоретска гимназија „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару</i>	157
Iuliana Gales, <i>École et communauté – Étude de cas: Lycee Theorique Dositei Obradovici de Timișoara</i>	174
Горан Мракић, Стеван Бугарски, <i>Издаваштво Срба у Румунији у прошлости и данас</i>	175
Goran Mrakić, Stevan Bugarski, <i>The Publishing activity of the Serbs from Romania.</i>	182

СРПСКО-РУМУНСКИ ЈЕЗИЧКИ, КУЛТУРНИ И ИСТОРИЈСКИ КОНТАКТИ КРОЗ ПРИЗМУ ПРОЈЕКТА МПНТР РС *ЈЕЗИЦИ И КУЛТУРЕ* У ВРЕМЕНУ И ПРОСТОРУ

СНЕЖАНА ГУДУРИЋ*

„Une identité n'est jamais donnée, reçue ou atteinte.“
(Derrida *Le Monolinguisme de l'autre*, 1996, 53)

С а ж е т а к. – У раду се даје приказ резултата истраживања српско-румунских језичких, културних и историјских контаката вршених у оквиру пројекта Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије бр. 178002 *Језици и културе у времену и простору* или презентованих на истоименом пројектном научном скупу и потом штампаних у пројектном тематском зборнику. О важности рада на тематици везаној за српско-румунске језичке, културне и историјске односе у оквиру поменутог Пројекта најбоље говори чињеница да су међу члановима тима, поред истраживача са три универзитета у Србији, била и два истраживача са Западног и један са Банатског универзитета из Темишвара. Сви радови везани за поменуту област а настали у оквиру Пројекта (монографија Михаја Н. Радана о карашевским говорима, текстови истраживача публиковани у серији тематских зборника *Језици и културе у времену и простору*) доступни су кроз Дигиталну библиотеку Филозофског факултета у Новом Саду.

Кључне речи: језици и културе у контакту, *Језици и културе у времену и простору*, српски, румунски

УЛОГА ИСТРАЖИВАЊА СРПСКО-РУМУНСКИХ ЈЕЗИЧКИХ И КУЛТУРНИХ КОНТАКАТА У ОБЛИКОВАЊУ ПРОЈЕКТА *ЈЕЗИЦИ И КУЛТУРЕ У ВРЕМЕНУ И ПРОСТОРУ*¹

Током рада на пројекту *Опис и стандардизација српског језика* између (2006–2010) ауторка овог чланка позвана је на научни скуп *Педесет година темишварске славистике*, који је 2006. године организовао проф. Михај

---

* Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду; имејл: snezana.guduric@ff.uns.ac.rs

¹ Пројекат бр. 178002 који је финансирало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије између 2011–2019. године.

Радан на Западном универзитету у Темишвару. Учешће на том скупу отворило јој је врата једног потпуно новог света, истовремено необично блиског, али и непознатог, интригантног и примамљивог, а надасве отвореног за све видове сарадње. Позив за држање предавања на Факултету за стране језике Универзитета у Букурешту и ближе познанство са проф. Октавијом Неделку са Одсека за словенске језике и културе, тадашњом продеканицом Факултета, и Лидијом Чолевић, у то време (2007) лекторком за српски језик на истом Факултету, учврстили су ме у уверењу да би ваљало размишљати о пројекту који би објединио језичко-културолошка истраживања на простору неомеђеном државним границама, простору испреплетаном различитостима, али и сличностима великим делом условљеним управо чињеницом да су те различитости вековима коегзистирале на једном простору. Стога је неспорна истина да је управо познанство са Србима у Румунији било један од камена темељаца будућег пројекта, чији се наслов сам наметнуо – *Језици и културе у времену и простору*.

Када је 2010. године расписан конкурс за нови циклус пројеката, у договору са заинтересованим колегама са новосадског, београдског и нишког универзитета, као и уз подршку колега са Западног универзитета у Темишвару проф. др Михаја Радана и проф. др Ђорђијане Лунгу те колегинице доц. др Ђорђете Раце са Банатског универзитета такође из Темишвара, поднет је предлог новог пројекта, постављеног на први поглед врло широко, али заправо врло усмереног на оно што су Србија, посебно Војводина, али и већина земаља у окружењу данас – својеврстан мозаик језика и култура.

Циљ пројекта био је истраживање различитости и сличности у времену и кроз време, превасходно на простору Југоисточне Европе, у намери да се открију, осветле и прикажу друштвено-језичке заједнице са јасном поруком о потреби чувања сваког појединачног језика и културе, али и о неопходности неговања међусобних културно-језичких односа, који нужно воде бољем међусобном разумевању и складнијем заједничком животу.

Тадашње Министарство науке Републике Србије препознало је важност једног овако постављеног пројекта, посебно значај присуства страних истраживача који су се природно уклапали у структуру пројекта те је прихватило да финансира понуђена истраживања током пет година. Стицајем околности, рад на пројекту прерастао је у изузетно плодносан деветогодишњи истраживачки подухват на којем је учествовало укупно 53 истраживача из Србије и троје из Румуније.

У овом раду ограничићемо се само на истраживања везана за српско-румунске културно-језичке односе, и то на оне који се тичу контаката српског језика и културе са румунским, превасходно у румунском Банату, мада морамо напоменути да смо у оквиру пројекта паралелно проучавали и румунски језик и културу у Србији.

Истраживања српског језика и културе у Румунији кретала су се у три правца.

Први и најзначајнији правац истраживања односио се на испитивање карашевских говора и овим сегментом бавио се проф. Михај Радан са сарадницима, углавном са доц. др Миљаном Ускату.

Други правац је био усмерен ка српско-румунским културно-језичким прожимањима, односно ка контрастивним проучавањима српског и румунског језика и културе. Овим сегментом подједнако су се бавиле колеге из Србије и из Румуније.

Трећи правац водио је ка истраживању српских говора у селима румунског Баната, која су некада била доминантно српска, а у којима је данас српски језик мањински. Највећи допринос овом сегменту дали су наши дијалектолози који су, иако чланови других истраживачких тимова, своје резултате приказивали на пројектним научним скуповима и објављивали их у тематским зборницима *Језици и културе у времену и њројору*.

ЈЕЗИК И КУЛТУРА КАРАШЕВАКА

Истраживања везана за језик и културу Карашевака у Румунији водио је проф. др Михај Н. Радан који је овом темом почео да се бави још као студент славистике на Универзитету у Букурешту, а што је крунисао одбраном докторске дисертације *Graiul carașovean actual* која је објављена 2000. као монографија под називом *Graiurile carașovene azi. Fonetica și fonologia*. Будући да је већини истраживача са пројекта свет Карашевака (словенског (српског) живља у Румунији), сам по себи изузетно занимљив, богат и надасве загонетан, био скоро потпуно непознат, одлучили смо да га приближимо српској како стручној и научној тако и далеко широј публици. Проф. Радан је после одбране доктората наставио своја истраживања и у време пријаве пројекта имао је обиман нови материјал којим се могао допунити првобитни рукопис. Тако је настала идеја да се књига издата на румунском језику преведе на српски и допуни резултатима истраживања која је професор Радан вршио током више од деценије након публиковања монографије. После скоро пет година мукотрпног рада на превођењу (на којем нам је неизмерну помоћ пружила проф. др Марина Пуја Бадеску) и доради рукописа, књига *Фонетика и фонологија карашевских џовора данас. Прилоџ проучавању српских џовора у Румунији* утледала је 2015. године светлост дана као заједничко издање Филозофског факултета у Новом Саду, Матице српске и Института за српски језик САНУ.

На основу дуготрајне и минуциозне анализе језичког материјала, проф. Радан је показао да се фонетске, морфолошке и лексичке особине говора Карашева делимично подударају са особинама југоисточних српских дијалеката, а делимично са особинама косовско-ресавског дијалекта, мада наглашава да су нека, истина спорадична, обележја присутна и у бугарским и македонским говорима који се налазе у непосредном суседству са српским. Исто тако, пружио је низ примера сачуваних архаизама у фонолошком

систему карашевских говора, који те идиоме разликују од данашњих српских и хрватских штокавских говора, али је исто тако дао и низ доказа који упућују на њихово несумњиво припадање заједници српских дијалеката западно од линије Белоградчик – Берковица – Брезник – Радомир – Тустендил.

Везу између карашевских говора и косовско-ресавског дијалекта проф. Радан налази у бројним фонетско-фонолошким елементима, при чему на пример, постојање фонема /x/ у карашевским говорима доводи у везу са косовско-ресавском територијом, наглашавајући да је овај фонем, иако нестао у већини случајева на овом ареалу, сачуван у неколико периферијских говора – у *Пећи* (у контакту са албанским говорима) и у говорима југоисточног Баната (у контакту са румунским говорима). Утицај румунског види и у мекшем изговору африката *ч'* и *џ'* у карашевским говорима, наглашавајући да је ова појава присутна и у другим косовско-ресавским (југоисточни Банат) или у банатским говорима који су у контакту са румунским становништвом. Заједничке црте између карашевских говора и косовско-ресавског дијалекта постоје и на морфолошком плану, а као најзначајније издвајају се постојање појединих посебних номиналних облика за генитив, датив, акузатив, инструментал и локатив; аналитичко поређење придева (присутно је у неким косовско-ресавским говорима); недостатак суплетивних облика множине именица на *-ад* и др. Проф. Радан проналази и једну балканолошку особину у посматраним говорима – реч је о употреби удвојених облика (наглашеног и ненаглашеног) личних заменица (*мени ми д'ал, тиби ти срам'оша*) што се објашњава утицајем румунског и албанског.

Од заједничких особина карашевских говора и српских југоисточних дијалеката (поготово тимочког), проф. Радан као најзначајније издваја следеће:

- а) на фонетском плану: очување вокалног *л*, тенденција ка затварању самогласника *о* (*о > о', у*), чување сугласничке група *сл-*, као и финалног *-л* (*бел, зал*);
- б) на морфолошком плану: аналитичко поређење придева (*и'б ле'й, нај ви'сок*), упоредо коришћење кратких и дугих облика личних заменица; аналитички принцип у систему конјугације (инфинитив замењен конструкцијом *да + и'резен'и*, будуће време грађено од *лам + да + и'резен'и*).
- в) на лексичком плану: *и'а'шк'ав* „труо, гњио“, *да'њ'ом /д'в'њ'ом/* „дању“, *једин'ај'с'и*, *кл'а'ка* „моба“, *и'о'и'р'и'ка* и многе друге; деминутивни суфикс *-ич'ка* (*л'ад'ич'ка, ма'мич'ка*); глаголски облици типа *ку'и'у'јем* и *ку'и'у'вала /вар. ку'и'о'вала/* и др.

Од малобројних заједничких црта између карашевских говора и бугарских дијалеката, М. Радан издваја постојање фонема *ф* и *х*; обезвучавање финалних звучних сугласника (*зи'и'и* „зид“, *и'лу'к* „плуг“); присуство појединих лексема као што су: *о'и'и'нак* јд. /мн. *о'и'и'нци/* „опанак“, *ч'е'ш'ам* „читам“, *ч'е'* „јер“, *ми'ри'ши'е* „стрњика“.

Као сигуран доказ да карашевски говори припадају српским штокавским дијалектима проф. Радан наводи остатке синтетичког компаратива, при чему наглашава да се аналитички систем јавио и уопштио касније захваљујући утицају румунских говора.

Велики број фонетских, морфолошких и лексичких архаизама присутних у карашевским говорима јасно упућују, према речима аутора, на њихово архаично јужнословенско /српско/ порекло. Ову тврдњу поткрепљује, на фонетском плану, присуством специфичног рефлекса јата ($\text{ѣ} > \text{е}$, понекад $\text{ѣ} > \text{и}$) и рефлексом полугласа $\text{ь} > \text{ѣ}$ у говору Равника; затим сачуваним фонемима ь (у говорима Н, Кл, Л, В), л_o , $-\text{л}$, $\text{ћ}^?$, $\text{ћ}^?$, с , и консонантским групама $\text{ч}^? \text{р}_o$ -, сл -, $-\text{сѣ}$ -.

Бројне потврде о архаичном јужнословенском /српском/ пореклу Карашевака аутор налази и на морфолошком плану и то, пре свега, кроз наставке номинатива множине именица мушког и средњег рода $-\text{ове}$ / $-\text{еве}$ (сáѣѣовѣ , руч'ковѣ) и $-\text{е}$ ($<$ стсл. $-\text{ѣс}$: $\text{С}^? \text{рблѣ}$, Циáнѣ , варошáнѣ); чување старог наставка словенског генитива у облицима множине именица мушког и женског рода (родóв , кóнь , $\text{крáв}^{\text{ф}}$, óвац) и инструментала множине именица мушког и средњег рода $-\text{и}$ / $<$ стсл. $-\text{ихь}$ / (кóњи); као и кроз множинске наставке именица женског рода у генитиву ($-\text{а}$ $<$ стсл. $-\text{ахь}$: дáска), дативу ($-\text{ам}$ $<$ стсл. $-\text{амь}$: кокóшкaм), инструменталу ($-\text{ами}$, уп. стсл. $-\text{ами}$: сóбфрами , ска́фами) и локативу ($-\text{а}$ $<$ стсл. $-\text{ахь}$: ру́ка , шѣáла). Овде спадају и множински наставци у парадигми придева, енклитички облици личних заменица у дативу и акузативу, трагови дуала и други.

У карашевским говорима очуван је и један део старе словенске лексике: íради́на ($<$ стсл. íрадина) „башта“, $\text{кл}^o \text{шѣи}$ ($<$ стсл. клеца), невѣсѣа ($<$ стсл. невѣсѣа), сла́й , сла́ба , $-\text{бо}$ (КГ) „мршав; слаб“ ($<$ стсл. слабь), дáнац (уп. рус. тáнец), дла́ња „длан, шака; шамар“, $\text{др}^o \text{во}$ „дрво“ ($<$ стсл. дрѣво), Ђурећ „Ђураћ“, ч'лóвик ($<$ стсл. чловѣкъ), чокáн „чокањ“, íушић'ер „гуштер“, и многи други.

На основу резултата добијених анализом фонетско-фонолошких и лексичких обележја карашевских говора, проф. Михај Н. Радан изводи закључке о пореклу Карашевака: очуване архаичне особине потврђују раније постављену хипотезу о постојању јужних Словена настањених у долини Караша (јужни Банат) негде у VI–VII веку, а што су прихватили и многи румунски историчари и лингвисти (О. Денсушеану, Ј. Јордан, Ал. Росети, Е. Петровић, Ј. Патруц, К. Ђуреску, Д. Ђуреску и др). Овај свој закључак Михај Н. Радан поткрепљује и резултатима једног другог истраживача, Г. Иванескуа, који је, анализирајући банатску топонимију, такође закључио да су се на западном делу првобитне румунске територије, од Дрине до доњег тока Тамиша и од источних крајева Горње Мезије до источно од Београда, у VII веку настанили Словени чији су говори били српског типа. Као најверодостојније доказе о томе да су се карашевски говори развили из јужнословенског архаичног говора српског типа Радан наводи поједине сачуване архаичне фонетске особености, као што су: рефлекс ѣ , сачувани ь , л_o и р_o (са њиховим рефлексима), консонанти $\text{ћ}'$ и $\text{ћ}'$ и група $\text{ч}^? \text{р}$. Као једну од најзначајнијих чињеница он издваја присуство једне

истинске фонетске реликвије, фонеме $e (=e^u)$ (у српским штокавским говорима $\text{ѣ} > e$ у XII–XIII веку) која на најбољи начин доказује да су карашевски говори остаци старог словенског банатског говора, српског типа.

Проф. Радан заступа тезу да је у раном и средњем веку хомогени штокавски дијалекат захватао веома простран дијалекатски ареал од југозападних делова Србије и суседних црногорских области до североисточних области (Славонија – Банат). Сеобе проузроковане најездом Турака на Балканско полуострво измениле су дотадашње дијалекатско стање на терену у том смислу да су се неки дијалекатски типови територијално знатно сузили, док су други једноставно нестали. Паралелно са распадањем наведеног дијалекта, слаби и контакт између Словена из јужног Баната са онима јужно од Дунава. Узроци томе су, с једне стране, природне препреке, а са друге, измењена етничка слика становништва у Банату као последица досељавања румунског живља из Ердеља и Олтеније. Банатски Словени (Срби) одједном су се нашли у својеврсним енклавама окруженим румунским становништвом и насталим у брдско-планинским источним (Банатска Црна Гора) и јужним банатским крајевима (карашевска насеља, Свиница). По речима Радана, ове енклаве ће се убудуће развијати самостално, независно од својих сународника јужно од Дунава, успевајући ипак да у таквим околностима одоле румунској асимилацији.

Као још једну потврду о архаичности карашевских говора проф. Радан наводи и резултате анализе других истраживача везане за банатску топонимију (нпр. топоними *Мојџла*, *Мојџлица*, *Крај Мојџла* /К/, *Осџрика* /К, Н/), као и поједине лексеме у којима су сачуване старе сугласничке групе (*слива*, *бсџар*, *воск*, *лива* итд). Он такође примећује да су поједине особине карашевских говора присутне и у српским говорима јужног Баната (*с коли*, *сечу*, *не можем*, *ледим*, *џросиџ* „глуп“, *мануџи* „оставити“, *ома* „одмах“, *јербо* и др.), али и у централним банатским говорима (реч је претежно о „икавизмима“: *ники*, *џријоџа*, *џриџ*, *џриварно*, *џрида*, *сикира* итд).

Од многобројних индиција које потврђују да су карашевски говори претрпели значајне промене под утицајем говора српских досељеника који су се касније настанили у карашевским насељима, али и под утицајем банатских румунских говора, аутор посебно издваја рефлекс $\text{ѣ} > a$ у говорима Карашева и Јабалча, који су из косовско-ресавске дијалекатске области донели досељеници, затим $\text{ѣ} > e$ у говору Равника (при чему рефлекси $\text{ѣ} > e$ и $\text{ѣ} > a$ указују на то да су се досељеници пристигли из различитих области), као и рефлексе вокалскога л (л_o : л_o , л_o^b , ѣл_o , ѣл_o , у) и понашање вокалског р /џ/.

Како аутор наводи, најзначајније сеобе из Србије у област Баната (и Угарску), према доступним историјским изворима, почињу у XIV и настављају се све до прве половине XVIII века, а њихови узроци су, пре свега, отоманске најезде с једне стране и прогон Срба католика, с друге. Како је 1333. године у Карашеву већ постојао католички протопрезвитерат лако је претпоставити да су и карашевски Словени или бар део њих у то време већ били католици, као и да су досељеници, пристигли у овај католички центар и настанили се у њему, били такође већином католици.

Колонизација карашевских насеља, али мањих размера, десила се и у првој половини и у последње две деценије XVIII века када су пристигли досељеници разних националности (Бугари, Срби, можда и мали број Албанаца), али они нису знатно утицали нити на говор(е), нити на етничке особености Карашевака.

Аутор на крају закључује да је етногенеза Карашевака била сложен и дуготрајан процес који се ипак може, ако не потпуно, а оно добрим делом реконструисати. Многобројни показатељи потврђују хипотезу да су данашњи Карашевци потомци првих Јужних Словена који се у Банату налазе негде између VI и VII века и који су се касније помешали са разним досељеницима са југа Дунава, највећим делом са Србима, између XIV и XV века. Михај Н. Радан наглашава значајан допринос који је румунско становништво, с којим су Карашевци вековима били у непрекидном контакту, дало у стварању ове етничке енклаве, а посебно апострофира и изузетно значајну улогу католичке вероисповести, која је омогућила стапање ове хетерогене масе у чврсто оформљену етничку енклаву, са специфичним етнолингвистичким обележјима.

Проф. Радан је наставио своја фонетско-фонолошка истраживања и после публиковања поменути књиге. Тако он у тексту *О разликама унутар карашевских њвора на фонолошком нивоу*, објављеном у тематском зборнику *Језици и културу у времену и њросџору 1* побија устаљено мишљење слависта да је говор Карашевака унитаран. Он указује на разлике на фонолошком нивоу између карашевских говора, које се првенствено односе на различите рефлексе полугласника /b/, затим на статус вокала o, као и на статус и третман вокалних л (l_o) и р (p_o). Истраживање проф. Радана показало је и неке нове тенденције у изговору карашевских африката /h', h', ч' и џ'/ које су, како изгледа, на путу да створе нове разлике унутар карашевских говора. Узимајући у обзир сличне појаве у суседним српским дијалектима, проф. Радан указује на узроке који су условили те разлике, односно на значај тих разлика за тачније одређивање порекла Карашевака и њихових говора.

У зборнику *Језици и културу у времену и њросџору 2* проф. Радан је објавио текст под насловом *О неким лексичким њозајмљеницама у сфери куће и њокућсџва у српским њворима из румунској Банатџа*. Реч је о делу резултата истраживања лексичких позајмљеница у српским говорима из румунског Баната, истраживања за које је грађа прикупљена на основу упитника у дванаест насеља из различитих делова Баната: Банатска Клисура, Карашевска област, централни и северни Банат. Будући да је ово истраживање први пут спроведено и у Војводини, његов главни циљ је био да се стекне целовитији увид у овај сегмент уношењем грађе из српских говора румунског Баната који нису били обухваћени дотадашњим истраживањем, те да се на тај начин омогући упоредна анализа процеса позајмљивања у српском и румунском Банату. Аутор на дијахронијској равни покушава да установи проценат учешћа стране лексике, али и однос позајмљеница из разних језика у лексички куће и покућства у српским говорима из румунског Баната.

И у наредном броју *Језици и културе у времену и њросџору* 3, професор Радан истражује румунске позајмљенице и псеудопозајмљенице у карашевским говорима. Он анализира поједине карашевске које својим обликом упућују на то да је реч о позајмљеницама из румунског језика (књижевног или из дијалеката), са основним циљем да се установи колики је стварни обим румунског утицаја у карашевским говорима. Уз румунске позајмљенице аутор истражује и открива сачуване архаичне словенске лексеме у КГ које се могу повезати са заједничком словенском лексичком баштином. У раду се уз врло јасну аргументацију раздвајају позајмљенице из румунског од оних које су наслеђене из заједничке словенске лексичке баштине, а у КГ су се очувале. У корпус лексема за анализу биле су укључене дакле само оне словенске лексеме које налазимо и у румунском језику и у КГ. Од тих словенских лексема селектирали смо оне које, по свом облику, имају у КГ статус старих позајмљеница из румунског језика (типа *муруњ*) и псеудопозајмљеница.

Од 2015. године у истраживања карашевских говора и културе, уз професора Радана, укључила се и Миљана-Радмила Радан Ускагу, која уноси благи заокрет у истраживањима усмеравајући их више ка етнографији и културној традицији. Тако се у четвртном броју зборника *Језици и културе у времену и њросџору* нашао њихов заједнички рад *О еџничком њореклу карашевске енклаве – сџварности и мџиџ*. Рад је посвећен проблематици етничког порекла Карашевака. У том смислу, приказани су историјски, лингвистички, етнографски и верски аргументи изнети у многобројним научним и стручним радовима посвећеним карашевској етничкој енклави, који обилују фабрикованим аргументима или митовима које потенцирају поједини фактори заинтересовани да замагле очевидну стварност по питању етничког порекла Карашевака. Аутори закључују да међу Карашевцима постоји конфузија у вези са њиховим етничким пореклом и колебања везана за њихово етничко опредељење почев од последње деценије XIX века до данас, нарочито у последњих 25 година.

Исти аутори баве се наредне године (*Језици и културе у времену и њросџору* 6) карашевском пастирском терминологијом показујући с једне стране, њену архаичност, а са друге снажне спољне утицаје других језика, посебно румунског, немачког и мађарског. У наредном периоду предмет истраживања истих аутора је кожухарска лексика и терминологија у српском говору Карашева (*Језици и културе у времену и њросџору* 7). Будући да је ћурчијски занат скоро потпуно неџао, аутори су 2008. године извршили анкету у Карашеву (Караш-северинска жупанија, Румунија) и прикупили грађу на основу упитника везаног за ћурчијски/кожухарски занат. Главни циљ анкете био је да се забележе кожухарски термини и лексика везана за кожухарство у српском говору Карашева, пре потпуног нестанка овог заната. Анализа кожухарске лексике и терминологије имала је двоструки циљ: 1. да установи однос између словенске и сџране, њозајмљене лексике која је у говоре Карашевака продрла током њиховог вишевековног контакта са другим етничким заједницама у Банату (нарочито са румунском и немачком заједницом); и 2. да инвентарише

сачуване архаичне кожухарске словенске лексеме у говорима Карашевака те да укаже на факторе који су допринели њиховом очувању.

Године 2018. Михај Н. Радан и Миљана-Радмила Ускату презентовали су резултате заједничког истраживања коларске терминологије Карашева. Реч је о наставку истраживања разних области сеоског живота карашевске енклаве у југозападном делу румунског Баната, у оквиру којег су већ били објављени радови из пастирске и кожухарске терминологије. Основни циљ овога рада био је да се прибележи и на тај начин сачува терминолошка лексика разних заната који су на издисају или су већ нестали. Корпус је забележен у Карашеву 2004. и 2018. године.

На деветој конференцији организованој у оквиру пројекта *Језици и културе у времену и њросџору* М. Радан и Миљана Радмила Ускату презентовали су рад на тему *Називи занайа, занимања, њиџула и звања у карашевским џворима*.² Ово истраживање представља наставак обраде лексике карашевских говора из разних домена активности (кућа и покућство, коларство, кожухарство, пастирска и ковачка лексика и др.). У раду су наведени и анализирани називи заната, занимања, титула и звања у српским карашевским говорима из румунског дела Баната. Грађа је подвргнута, у првом реду, етимолошкој анализи са циљем да се установи однос између аутохтоних српских (словенских) назива из ове области са оним позајмљеним из језика других народа са којима су Карашевци били у контакту током векова. Анализиран је и интензитет страног утицаја, као и начини образовања и адаптације позајмљених термина.

СРПСКО-РУМУНСКА КУЛТУРНО-ЈЕЗИЧКА ПРОЖИМАЊА

Као део истраживања српско-румунских културно-језичких прожимања, у оквиру Пројекта настало је неколико радова објављених у зборницима *Језици и културе у времену и њросџору*. Један од првих је текст *Румунско-српске њнџерференције у фразеологији*³ Луре Спариосу и Родике Урсулеску Миличић у којем ауторке указују на сличности и разлике у фразеолошким изразима у два посматрана језика. На основу анализе врло обимног корпуса, ауторке закључују да постоји висок степен подударности у обликовању фразеолошких израза у румунском и српском језику и то објашњавају чињеницом да су Срби и Румуни делили исти културолошки развојни правац. У својим истраживањима истраживачи са пројекта *Језици и културе у времену и њросџору* сарађивали су са истраживачима са других пројеката. Као резултат такве сарадње настао је коауторски рад Драгане Радовановић и Лауре Спариосу *Српска и румунска џрџеза у северном и средњем Банайу*.⁴ Ауторке су пошле од хипотезе да кулинарство спада у области традиционалне културе које су

² *Језици и културе у времену и њросџору* 9 (у штампи).

³ *Језици и културе у времену и њросџору* 1.

⁴ *Језици и културе у времену и њросџору* 2.

најподложније утицајима других култура, што се у анализи показало тачним – на трпези северног и средњег Баната непосредно се сусрећу бар четири културе: српска, румунска, немачка и мађарска, а, историјски, директно или посредовањем неке од њих – и турска. Анализа корпуса показала је да су и српском и румунском језику заједнички балкански турцизми (*џекмез, ајвар, шкембићи* и сл.), потом поједини германизми (*лорбер, цимет* и др.), а непосредне контакте показују и лексеме *сковерци, куља, олај* и друге. Као корпус је послужила грађа прикупљана на основу радне верзије *Уишћника за њрикуиљање кулинарске лексике* проф. др Гордане Вуковић (систематизоване по тематским целинама) и упитника др Софије Милорадовић и сарадника направљеног за потребе истраживања *Култура исхране у Војводини кроз обредну њраксу*. Добијени резултати приказани су кроз лексичко-семантичку и етимолошку анализу, при чему су (у мери у којој то грађа обезбеђује) дате релације и према румунском Банату.

И истраживачи са других пројеката учествовали су са својим радовима на конференцијама *Језици и културе у времену и њросћору*, а потом су текстове штампали у истоименом тематском зборнику.

Тако је на деветом научном скупу организованом у оквиру Пројекта, проф. др Драгана Радовановић говорила о батањском говору у комплексу поморишке зоне,⁵ сврставајући овај говор у зону банатских поморишких говора шумадијско-војвођанског типа. С обзиром на ту чињеницу, као и на чињеницу да је у новије време употпуњена дијалекатска мапа поморишке зоне у Румунији те да данас имамо комплетнију дијалекатску скицу поморишких говора на тромеђи трију државних граница, ауторка је ареално приказала и интерпретирала важније структуралне појединости овог месног говора у комплексу Поморишке зоне. Материјал прикупљен у новије време у Батањи, упоређен је са суседним сродним месним говорима истог микроареала с трију страна државних граница које пресецају Банат, што је омогућило да се прецизније утврде правци кретања појединих изоглоса на тромеђи Србије, Мађарске и Румуније. На основу новијих ауторкиних налаза на готово свим језичким нивоима из сродних српских месних говора у Румунији и налаза из пограничних севернобанатских пунктова на територији Србије којима су наговештени правци појединих изоглоса, могуће је у оквиру севернобанатских говора издвојити посебан микроареал чија је специфичност сагледива у контексту инојезичног окружења.

И др Зоран Симић, који је у делу дијалектолошких истраживања спроведених у оквиру Одсека за дијалектолошка истраживања Института за српски језик САНУ истраживао специфичности развоја српског говора Пољадије у инојезичној средини,⁶ изабрао је да резултате својих истраживања прикаже

⁵ Драгана Радовановић, „Батањски говор у комплексу поморишке зоне“, *Језици и културе у времену и њросћору* 9 (у штампи).

⁶ Зоран Симић, „Специфичности развоја српског говора Пољадије у инојезичној средини“, *Језици и културе у времену и њросћору* 9 (у штампи).

на деветом научном скупу *Језици и културе у времену и ѝросѝору*. На основу дијалекатске грађе из пољадијских села Соколовац, Ланговет и Златица, прикупљене маја 2019. године у оквиру пројекта *Исѝраживање исѝорије и културе Срба у Румунији*, аутор је дао преглед оних особености говора Срба у Пољадији (у румунском Банату) које указују на специфичности његовог развоја, с обзиром на вишедеценијску изолованост од остатка српског органског идиома – смедеревско-вршачког говора југоисточног Баната уз државну границу с Румунијом. У оваквим околностима очекивана је снажнија интерференција с румунским језиком која резултира појавом различитих аналитичких / балканистичких црта познатих српским периферним говорима. Циљ овог истраживања био је утврђивање морфосинтаксичких иновационих појава које представљају органски развој и подржане су структуром инхерентном српском језику, али и оних других иновационих појава с листе морфосинтаксичких балканизама чија исцрпна анализа треба да покаже у ком обиму је њихов развој у овом говору убрзан имајући у виду инојезичко окружење.

Радовима непосредно везаним за српске говоре у Румунији, у оквиру пројекта Института за српски језик САНУ, бавила се и проф. др Гордана Драгин, а резултати њеног истраживања биће објављени у деветом броју пројектног тематског зборника. Проф. Драгин истраживала је прозодијски систем српског говора поморишког села Велики Семпетар у Румунији⁷ како би јасније одредила његову дијалекатску припадност. Као корпус за поменућу анализу послужила је грађа са терена коју је ауторка прикупила у мају 2018. године. Анализирајући следеће акценатске иновације: (1) тонску неутрализацију кратких акцената, (2) појаву експираторног акцента, (3) ретку појаву дугог вокала иза акценатованог, (4) изостанак тонске неутрализације дугих акценатских прозодема и (5) не-сигурну појаву кановачког акцента, проф. Драгин закључује да говор Великог Семпетра у основи припада шумадијско-војвођанском дијалекту (кикиндски говорни тип) са великим бројем иновација које воде ка сигурној разградњи акценатског система. Утицај већинског домицилног румунског језика неизбежан је, свакодневни и у свим доменима, и то је главни разлог за овакву ситуацију.

Слика српско-румунских језичких односа не би била потпуна када у њој не би нашла места и настава оба језика као страних, српског у Румунији и румунског у Србији. Тако су Мирела Белата и Минерва Трајловић Кондан анализирале усвајање категорије члана код србофоних говорника који уче румунски, и том приликом су указале на потешкоће на које при учењу наилазе они чији матерњи језик не познаје категорију члана.⁸

И на крају овог сегмента, поменућемо један сасвим особен рад, подједнако значајан и за српску и за румунску језичку заједницу. Реч је о тексту Симоне

⁷ Гордана Драгин, „Прозодијски систем српског говора поморишког села Велики Семпетар у Румунији“, *Језици и културе у времену и ѝросѝору* 9 (у штампи).

⁸ Mirela Belada, Minerva Trajlović-Kondan, „Član u rumunskom jeziku: analiza i usvajanje kategorije određenost/neodređenost u učenju rumunskog kao stranog jezika“, *Језици и културе у времену и ѝросѝору* 9 (у штампи).

Попов⁹ која је истраживала начине на које су дефинисана и објашњена значења у српско-румунском речнику Радуа Флоре, првом речнику који су направили Румуни у Војводини. Ауторка показује да је реч о речнику који бележи еквиваленте и синониме карактеристичне за банатску регију и наглашава надасве практичну страну компаративног билингвалног приступа у његовој изради.

СРПСКО-РУМУНСКЕ КЊИЖЕВНЕ ВЕЗЕ

Трећи правац интересовања истраживача са пројекта *Језици и културе у времену и њросџору* кретао се у правцу истраживања српско-румунских књижевних веза. Иако је овај сегмент изнедрио најмањи број радова, они су изузетно значајни за разумевање комплексног односа једне романске и једне словенске језичке заједнице на географски омеђеном простору.

У трећем броју тематског зборника објављен је рад Октавије Неделку у којем ауторка износи резултате свог истраживања рецепције српске књижевности у Румунији у прошлости и данас¹⁰ указујући на значај превођења и преводилаштва за општу појаву преношења књижевних дела са једног језика на други, као и на резултат тог преношења – преводну књижевност, која представља посебну сферу у националној књижевности једног језичког израза. Ауторка показује да се књижевни контакти између наших двеју земаља не своде једино на преводилачки рад будући да се за потребе припадника српске националне мањине штампају новине, часописи, издају се књиге, пишу уџбеници, преводе се дела румунске књижевности на српски језик. Ипак, главно питање којим се проф. Неделку бави јесте рецепција југословенских књижевности од почетка двадесетог века до распада Југославије, као и рецепција српске књижевности у Румунији данас. У раду се наводи значај културних институција и преводилаца, образлажу се критеријуми за селекцију превода, осветљава политика издаваштва, расправља о квалитету превода, а посебно се указује на одјек српске књижевности у румунским медијама. У великом броју случајева преводи су праћени предговорима, поговорима, биографским подацима, критичким освртима, што су у сваком случају извори од изузетне вредности, било да је реч о рецензијама, чланцима, научним радовима или о самим критичким монографијама. Рад је објективна слика рецепције и улоге једне словенске књижевности (српске) у румунској средини.

Рецепцијом румунских аутора у српској средини и међусобним утицајима и интерференцијама бавиле су се Вирђинија Поповић, Марина Пуја Бадеску, Ивана Јањић, Маријана Дан, Марина Колесар и Димитрије Кантемир,¹¹

⁹ Simona Popov, „Aspects regarding interlinguistic equivalence in the Serbian-Romanian dictionary by Radu Flora“, *Језици и културе у времену и њросџору* 9 (у штампи).

¹⁰ Октавија Неделку, „Рецепција српске књижевности у Румунији некада и сада“, *Језици и културе у времену и њросџору* 3.

¹¹ Сви поменути аутори бавили су се румунским ауторима те не наводимо детаље о њиховим радовима.

а изузетан допринос теоријским поставкама међукултурних истраживања дала је Ђорђијана Лунгу Бадја, међународно признати стручњак из области традуктологије и културологије, која се посебно бавила питањем превођења тзв. *културуема*,¹² али и питањима идентитета у вишенационалним срединама.¹³

Идентитете, односно слике о другом на балканском простору, истраживала је и Марија Зоика Балабан, која је у свом раду *Румуни и њихови друштва на Балкану*¹⁴ приказала слику о себи и о другима код Срба, Бугара, Црногораца, Босанаца, Херцеговаца, Албанаца и Грка. Резултати до којих је ауторка дошла осветљавају менталне и језичке слике које су обликовале основу културне комуникације на Балкану.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Ослањајући се на традицију проучавања српско-румунских језичких, културних и историјских односа као на један од носећих стубова, пројекат *Језици и културе у времену и њиховом простору* настојао је да током девет година, колико је трајао, посебно негује овај сегмент истраживања. Како би се повећала перцепција пројектних истраживања те омогућила непосредна размена примењених метода и добијених резултата, у оквиру Пројекта сваке године организован је истоимени научни скуп на којем су учествовали истраживачи из преко 20 земаља са три континента. Излагања везана за Србе у Румунији, посебно за Карашевце и њихове говоре, увек су изазивала посебно интересовање. Изузетно добра сарадња са колегама са других пројеката обогатила је спектар истраживања српско-румунских односа у свим областима, а њихов врхунац свакако представља монографија Михаја Н. Радана *Фонетика и фонологија карашевских њовора данас. Прилози проучавању српских њовора у Румунији*. Ова монографија, као и сви други радови везани за поменућу област и публиковани у серији тематских зборника *Језици и културе у времену и њиховом простору*,¹⁵ доступни су онлајн кроз Дигиталну библиотеку Филозофског факултета у Новом Саду (<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/>).

¹² Georgiana Lungu-Badea, „Traduire ou ne pas traduire le nom propre culturellement“ – Преводити или не лично име – културему, питање је сад, *Језици и културе у времену и њиховом простору* 1.

¹³ Georgiana Lungu-Badea, „Identités composites, fédérées, émiettées OU insularités, masques et ombres“ – Измешани, здружени, уситњени идентитети или изолованости, маске и сенке, *Језици и културе у времену и њиховом простору* 2/1.

¹⁴ Maria-Zoica Balaban, „Românii și vocile alterității în Balcani“, *Језици и културе у времену и њиховом простору* 8/2.

¹⁵ До јула 2020. публиковано је укупно осам бројева, од којих су други, четврти, шести, седми и осми двотомни. Девети у серији тематских зборника је у штампи.

ЛИТЕРАТУРА

- Михај Н. Радан (2015). *Фонетика и фонологија карашевских јовора данас. Прилози проучавању српских јовора у Румунији*. (ур. С. Гудурић и М. Пуја-Бадеску), Нови Сад – Београд: Филозофски факултет, ИСЈ САНУ, Матица Српска.
- Снежана Гудурић (ур.) (2012). *Језици и културе у времену и простору 1*, тематски зборник, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет.
- Снежана Гудурић, Марија Стефановић (ур.) (2013). *Језици и културе у времену и простору 2* (у два тома, 2/1 и 2/2), тематски зборник, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет.
- Снежана Гудурић, Марија Стефановић (ур.) (2014). *Језици и културе у времену и простору 3*, тематски зборник, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет.
- Снежана Гудурић, Марија Стефановић (ур.) (2014). *Језици и културе у времену и простору 4* (у два тома, 4/1 и 4/2), тематски зборник, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет.
- Снежана Гудурић, Марија Стефановић (ур.) (2015). *Језици и културе у времену и простору 5*, тематски зборник, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет.
- Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић (ур.) (2016). *Језици и културе у времену и простору 6*, тематски зборник, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет.
- Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић (ур.) (2017). *Језици и културе у времену и простору 7/1*, тематски зборник, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет.
- Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић, Јасмина Дражић, Јелена Ајџановић (ур.) (2017). *Језици и културе у времену и простору 7/2*, тематски зборник, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет.
- Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић (ур.) (2018). *Језици и културе у времену и простору 8* (у два тома, 8/1 и 8/2), тематски зборник, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет.

Snežana Gudurić

LES CONTACTS LINGUISTIQUES, CULTURELS
ET HISTORIQUES SERBO-ROUMAINS DANS LE
CADRE DU PROJET *LANGUES ET CULTURES DANS
LE TEMPS ET L'ESPACE*

R é s u m é

L'article présente les résultats de la recherche des contacts linguistiques, culturels et historiques serbo-roumains menée dans le cadre du projet du Ministère de l'Éducation, des Sciences et du Développement technologique de la République de Serbie no. 178002 *Langues et cultures dans le temps et l'espace* ou ceux présentés aux conférences organisées dans le cadre dudit Projet et ensuite publiés dans la collection thématique du projet.

L'équipe de recherche du Projet était composée des chercheurs de trois universités de Serbie ainsi que des trois chercheurs des deux universités de Timișoara (Roumanie), dont deux de l'Université d'Ouest et un de l'Université de Banat de.

Au cours de la période de recherche de neuf ans, un nombre important d'articles a été publiés dans la série de collections thématiques *Langues et culture dans le temps et l'espace*. L'œuvre qui a marqué le Projet dans le domaine portant sur la présence de la langue et de la culture serbe en Roumanie est sûrement la monographie de Mihai N. Radan *Phonétique et phonologie des parlers de Karasevo aujourd'hui. Une contribution à l'étude des parlers serbes en Roumanie*.

Toutes les publications répertoriées dans ce document sont disponibles en ligne via la bibliothèque numérique de la Faculté de philosophie de Novi Sad (<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/>).

Mots clés: langues et cultures en contact, *Langues et culture dans le temps et l'espace*, serbe, roumain